

SIGNALLINAN

nr 38 · december 2016

Classic dykträff 2016 • Årets skärgårdsmässa • Dykare med rätt att bärga
Åke Follin – äventyrare, dykpionjär och tekniskt snille
Mysteriet med den försvunna andningsregulatorn • PADI 50 år

Ansvarig utgivare

Birgitta Forsén
birgitta.forsen@gmail.com

Redaktör

Staffan von Arbin
staffan.arbin@gmail.com

Grafisk formgivare & teknisk redaktör

Anders Gutehall
anders.gutehall@gmail.com

Upphovsrätt

Redaktionellt material © SDHF

Artiklar © respektive författare

Foton © respektive fotograf

Illustrationer © respektive illustratör

För innehållet i artiklarna ansvarar
respektive författare

Omslag

Thomas Helmersson med Royal Mistral dubbelslagsregulator och våtdräkt från Technisub på Axamo Strand under årets Classic dykträff

Omslagsfoto

Tomas Jangvik

INNEHÅLL

Dykarledaren BIRGITTA FORSÉN	3
Porträttet: Åke Follin – äventyrare, dykpionjär och tekniskt snille STAFFAN VON ARBIN	4
PADI 50 år STAFFAN VON ARBIN	12
Minnesord: Bengt Börjeson ROBERT BÖRJESON	14
Fotografiet: Sir Anselm Sakarias Dykén DAG ENANDER	18
Classic dykträff 2016 THOMAS HELMERSSON	20
Mysteriet med den försvunna andningsregulatorn OLIVER JARVIS & NYLE MONDAY	22
Årets skärgårdsmässa BIRGITTA FORSÉN	27
Ur dykarens kista: Carl Brashear dykarur HANS ÖRNHAGEN	28
Dykare med rätt att bärga EVA ANDRÉN	29
Föreningsidan	30

DYKARLEDAREN

BIRGITTA FORSÉN, ORDFÖRANDE I SDHF

Med nummer 37 fick vi en ny och innehållsrik utgåva av vår medlemstidning *Signallinan*. Visserligen lät den vänta på sig, men som talesättet säger: "Den som väntar på något gott, väntar aldrig för länge" (vad man hatade det uttrycket som barn!). Tack Staffan och Anders för ett jättefint arbete med att göra *Signallinan* till en innehållsrik, modern och snygg tidning.

Tyvärr gjorde tryckeriet misstaget att sätta ihop tidningen lite galet, men roligt nog fick vi många mejl från medlemmar som tog det som en utmaning att plocka isär och sätta ihop den på rätt sätt. Tack alla tålmodiga dykare! Tryckeriet revanscherade sig genom att skicka ut ett nytt exemplar av tidningen. Kanske kan det extra numret användas till att sprida information om SDHF och lämnas till presumtiva medlemmar?

I samband med det digitala utskick av tidningen som gick ut till medlemmarna i väntan på nytrycket hörde några medlemmar av sig och förklarade sig vara nöjda med att få *Signallinan* i digitalt format. Varför inte? Om du inte redan har framfört detta önskemål, så hör av dig.

Förra året kunde vi konstatera att vi haft besöksrekord i Dyktankhuset, men tro det eller ej – i år har antalet dagar vi har haft öppet ökat dramatiskt och därigenom även besöksantalet. Turister från hela världen blir mäkta imponerade då de besöker oss, och många är de stockholmare som blivit glatt överraskade över att äntligen ha fått sig en titt innanför de ofta stängda dörrarna.

I samband med Kulturarvsdagen i september höll vi öppet och kunde berätta om hur Dyktankhuset räddades från att jämnas med marken. Hans Örnhagen hade förberett ett intressant föredrag om detta, men det blev mer av guidade turer än av föredrag denna gång.

Tack alla härliga guider som ställer upp! Nu skall vi dessutom bli fler. Tomas Jangvik har sammanställt en gedigen utbildningspärm för guider till Dyktankhuset och de första har redan gått denna utbildning. Fler är välkomna! Hör av dig om du är intresserad!

Vår hemsida är för närvarande "bordlagd", men vi arbetar med att hitta en bra lösning. Kalendern är i alla fall alltid uppdaterad och där kan du se när något är på gång. Vi har även en Facebooksida om du inte visste detta, kallad "SDHF Svensk Dykeri Historisk Förening".

Jag ser fram emot ett nytt spännande år med många roliga aktiviteter. Med önskan om en riktigt god jul och ett gott nytt år till alla!

Kulturarvsdagen lockade både nyfikna svenskar och turister från olika länder. Några småkillar hittade till sin förtjusning Pokémondjur i Dyktankhuset medan de gick runt!
Foto: Birgitta Björkskär.

PORTRÄTTET:

Åke Follin – äventyrare, dykpionjär och tekniskt snille

TEXT: STAFFAN VON ARBIN

Åke Follin hör till den svenska sportdykningens verkliga pionjärer men är trots det något av en doldis. Med inspiration från Hans Hass och Jacques-Yves Cousteau konstruerade han redan i början av 1950-talet sin första egna dykapparat. Han var medlem i Västkustens Dykarklubb och en av de drivande krafterna bakom den epokgörande Expedition Röda havet 1955. I stort sett all dykutrustning som användes i klubben var av Åkes tillverkning, och han konstruerade också vattentäta höljen till flera av de film- och stillbildskameror som brukades under Röda havs-expeditionen.

Uppväxt, studier och yrkesliv

Nils Åke Follin föddes i Östersund den 1 mars 1926 och växte upp som äldsta barnet i en brödraduo. Mor Elsa var hemma och skötte hemmet medan fadern, Nils, arbetade som stins vid Statens Järnvägar. Efter avslutad folkskola började Åke på läroverket i Östersund, men där hann han inte gå mer än en termin innan familjen blev tvungen att ta allt sitt bohag och flytta till Sundsvall. Anledningen var att fadern hade fått problem med synen och därför måste omplaceras. Åke trivdes i Sundsvall och gjorde bra ifrån sig i skolan. Det dröjde dock inte länge innan det var dags för nästa flytt – även den betingad av faderns arbetssituation. Denna gång styrdes kosan till Helsingborg där Åke började på treårig realskola.

Åke beskriver själv åren i Helsingborg som ”bedrövliga”. Han var mobbad och hade svårt att få kompisar, vilket fick återverkningar på studieresultatet. Räddningen blev att Åkes far på nytt förflyttades, denna gång till Borås. Där sökte Åke in på Tekniska gymnasiet, eller ”Teknis” som det kallades till vardags, men eftersom hans betyg var för dåliga kom han inte in. I stället ar-

betade han under ett halvårs tid med att reparera ånglok på Statens Järnvägars lokverkstad i Åhaga. Han gick därefter en ”inträdeskurs till Teknis” och gick sedan upp som privatist i real-examen med resultatet litet a i matte, stort A i fysik och stort A i kemi. Efter det var det inte längre några problem att bli antagen. Det var för övrigt under studietiden i Borås som han träffade sin blivande fru, Gunn-Britt. De har hållit ihop sedan dess, och firar i år 60 år som gifta!

År 1948, efter militärtjänstgöring som stridsvagnsförare på P4 i Skövde, startade Åke och en skolkamrat vid namn Olle Granar firman Follin & Granar med säte i Borås. Från början sysslade de med det mesta inom verkstadsmekanik, men efterhand kom verksamheten allt mer att inriktas mot verktygsmakeri. Den första verkstaden låg i ett dubbelgarage som ägdes av Olles far. Verksamheten gick bra och växte sakta men säkert – när de båda kompanjonerna sålde firman 1985 hade de 35 anställda. Åke fortsatte att arbeta på firman i ytterligare tre år innan han valde att pensionera sig. Firman såldes så småningom vidare, men tyvärr klarade inte de nya ägarna ekonomin utan gick i konkurs 2001.

Åke med ett hemmabyggt
kamerafodral i hemmet i
Sjömarken, Borås. Foto:
Staffan von Arbin.

Förutom ett brinnande teknikintresse som funnits där så länge Åke kan minnas har han alltid haft en stark dragning åt det äventyrliga. Kompanjonen Olle introducerade honom till segelflygning som kom att bli en livslång hobby. Åkes flygintresse ledde till att han så småningom även skaffade sig motorflygcertifikat. Därmed kunde han också tjänstgöra som bogserförare i samband med segelflygning. Ett annat stort intresse som följt med Åke genom åren är jakt. En mängd troféer på väggarna hemma i villan i Sjömarken utanför Borås vittnar om jaktexpeditioner både i Afrika och andra avlägsna delar av världen. Båtliv och vattensport av olika slag har också funnits med i bilden sedan unga år.

Den första prototypen

Som för så många andra var det dåtidens stora dykhjältar, Hans Hass och Jacques-Yves Cousteau, som fick Åke intresserad av undervattensvärlden. Redan 1951 konstruerade han sin första egna prototyp till dykapparat i Follin & Granars verkstad i Borås. Konstruktionen bestod av en tvåstegs ”demandregulator” med dubbla andningsslangar – en för inandning och en för utandning. Regulatorn var kopplad till två 150-bars luftflaskor om vardera 2,5 liter. I likhet med de senare apparaterna bars den med flaskventilerna nedåt för att underlätta kranhanteringen. Första-steget (reduceringen) var monterat mellan kranarna, medan andrasteget (doseringen) var placerat i nackhöjd bakom dykarens huvud.

De första provdykningarna gjorde Åke vid Getterön utanför Varberg där han och Olle brukade hålla till för segelflygningens skull. Åke berättar med stor inlevelse om hur han iklädd badbyxor, cyklop och fenor och med apparaten på ryggen vadade ut på en långgrund sandstrand tills han nådde midjedjupt vatten. Där lade han sig raklång på botten och bara andades. Apparaten visade sig fungera, och den fungerade dessutom väl. ”Jag minns fortfarande sensationen av

att kunna andas obehindrat under vattnet”, berättar Åke. Hela den sommaren dök han flitigt med sin hemmakonstruerade dykapparat. Trots att han saknade utbildning och dök själv utan livlina råkade han inte ut för några allvarligare incidenter.

Follin & Granar köpte verktygsstål från Hellefors Bruks AB, via deras kontor i Göteborg. Där fanns en säljare vid namn Curt Lindblad som blev Åkes länk till den nystartade Västkustens Dykarklubb. Flera av klubbens medlemmar – däribland Bengt Börjeson (se s. 14 i detta nummer) och Dennis Österlund – hade tidigare varit medlemmar i den anrika Göteborgs Amatördykarklubb men hoppat av i samband med interna stridigheter. Åkes dykapparat gjorde omedelbar succé. Själva dök klubbmedlemmarna med hemmabygda varianter av de Scaphandre Le Prieur-apparater som användes i Göteborgs Amatördykarklubb. Apparaterna bestod av en femliters AGA-flaska på 150 bar som var monterad i en sele på magen – därav öknamnet ”magplågaren”. Till en tryckreducering med manuell justerskruv var det kopplat en friflödesmask av gummi som var skuren ur en innerslang till ett bildäck (se *Signallinan* nr 26). ”När man andades åkte masken in och ut som ett fjädrande gristryne”, berättar Åke som var måttligt imponerad av den i hans ögon primitiva utrustningen.

Dykningar i Medelhavet och Röda havet

Mötet med Västkustens Dykarklubb fick till följd att Åke upptogs som medlem i klubben. Han fick genast i uppdrag att tillverka dykapparater åt flera av sina klubbkamrater. Klubben dök flitigt både i skärgården kring Göteborg och på andra platser längs den svenska västkusten. Någonstans i bakhuvudet fanns dock hela tiden drömmen om att få dyka i varmare och klarare vatten. I september 1953 blev denna dröm verklighet för åtta av klubbens medlemmar. De

Åke Follin (t.h.) och Rune Nilsson (t.v.)
i Boråsbadet någon gång i början av
1950-talet. Apparaten som Åke har
på ryggen är av den tidiga typen med
ballasttank. Foto: Väst kustens Dykar-
klubb.

bilade ned genom Europa till Barcelona, där de mönstrade på en motoryacht som de chartrat för tre veckors dykning i vattnen kring ögruppen Balearerna. Resan blev en stor framgång och en viktig erfarenhet för klubben och resulterade i en mängd tidningsinslag, en föreläsningsturné och en kortfilm i färg i regi av Bengt Börjeson och Dennis Österlund (*Djupingar i Medelhavet*, 1954).

Trots sitt klara vatten var Medelhavet något av en besvikelse på grund av det sparsamma djur- och växtlivet. Klubben började därför snart att smida nya resplaner. Denna gång var det Röda havet som hägrade. I stället för att som i Medelhavet chartra en båt på plats bestämde man sig för att segla hela vägen från Göteborg. Som expeditionsfartyg fick man lov att disponera en gammal nedgången kutter, René av Helsingborg, som klubbmedlemmarna renoverade och döpte om till M/Y Red Sea. Inför expeditionen tillverkade Åke en helt ny uppsättning dykapparater. Han konstruerade också undervattensfodral till flera av de stillbilds- och filmkameror som medfördes under expeditionen, liksom en avancerad ”undervattenssläde” som fick namnet Sea-Rocket.

I mitten av januari 1955, efter månader av hårt arbete och planering, kunde Red Sea äntligen kasta loss från Göteborg och sätta kursen mot Alexandria. Med fartyget följde fyra klubbmedlemmar och två professionella sjöbefäl. Åke, liksom Curt och Dennis, hade sina jobb att ta hänsyn till och kunde därför inte följa med på den långa och strapatsrika båtresan. I stället mötte de upp i Egypten dit de tog sig med flyg tillsammans med en medföljande marinbiolog, expeditionens filmfotograf och tre ”paying guests”. Under ett par månader kryssade man runt i farvattnen mellan Egypten, Saudiarabien och Sudan. Man dök på jungfruliga korallrev, filmade djävulsrockor och hajar och harpunerade fiskar av sällan skadat slag. Från vraket efter den italienska ångaren Umbria utanför Port Sudan bärgade man fartygets skeppsklocka och ett 50-tal flaskor med ännu drickbar vermouth.

Expeditionen fick ett enormt genomslag i media. Under resans gång publicerade flera av de större dagstidningarna fortlöpande lägesrapporter från expeditionsdeltagarna. Deltagarnas upplevelser har också skildrats i dokumentärfilmen *Expedition Röda havet* i regi av Bengt Börjeson och i en bok med samma namn, författad av expeditionsledaren Curt Lindblad. Filmen och boken, som båda utkom 1956, blev stora publiksuccéer och kom att inspirera en hel generation av unga svenska sportdykare.

Dykapparaterna

Till de första dykapparaterna som tillverkades för klubbens räkning använde sig Åke av dubbla svetsade femliters AGA-flaskor med ett fyllningstryck på 150 bar och en sammanlagd luftvolym av 1 500 liter. För att förbättra kapaciteten försågs de senare apparaterna som standard med heldragna galvaniserade åttalitersbehållare, även de på 150 bar, vilket alltså innebar 2 400 liter disponibel luft. Det var denna typ av dykapparater som användes under Röda havsexpeditionen. Luftflaskorna ordnade Curt Lindblad genom sina affärskontakter i Tyskland. För att klubbmedlemmarna lättare skulle kunna känna igen sin egen apparat bland de övriga lackerades de i olika färger.

Förlagan till förstasteget var en syrgasreducering från AGA. Huset till reduceringsventilen svarvade Åke själv i mässing, medan inkrämet köptes i delar från AGA. Doseringsventilen var dock helt och hållet Åkes konstruktion. Den bestod från början av ett bakstycke i sandgiuten mässing och ett framstycke i hamrad mässingsplåt. Senare, från omkring 1955, tillverkades huset till doseringen i stället genom pressning, vilket avsevärt förenklade produktionen. Alla detaljer som tankband, remställ, munstycksrör och rörkopplingar tillverkade Åke i verkstaden i Borås. Andningsmembranen klipptes till ur millimetertjock gummiduk och de veckade and-

Trippel- och dubbellapparat av Åke Follins tillverkning. Foto: Väst kustens Dykarklubb.

ningsslangarna var narkosslangar från AGA. På de allra första regulatorerna kom bitmunstyckena från snorklar som vid denna tid kunde köpas i välsorterade sportaffärer. Senare lejdes tillverkningen av munstycket bort till en gummiverkstad som framställde dem i en vulkaniseringsform som Åke tillverkat.

Manometer fanns redan på de tidigaste modellerna, men den var placerad mellan kranarna – det vill säga bakom dykaren – och kunde alltså inte avläsas under dykning. I stället gjorde man såsom var brukligt vid den här tiden, man dök med ena kranen stängd. När den första flaskan var förbrukad öppnade man kranen till den andra och lät trycket jämnas ut sig i båda flaskorna innan man återigen stängde flaskan nummer två. ”Då hade man en fjärdedel av luftförrådet kvar för uppstigningen”, förklarar Åke. På senare model-

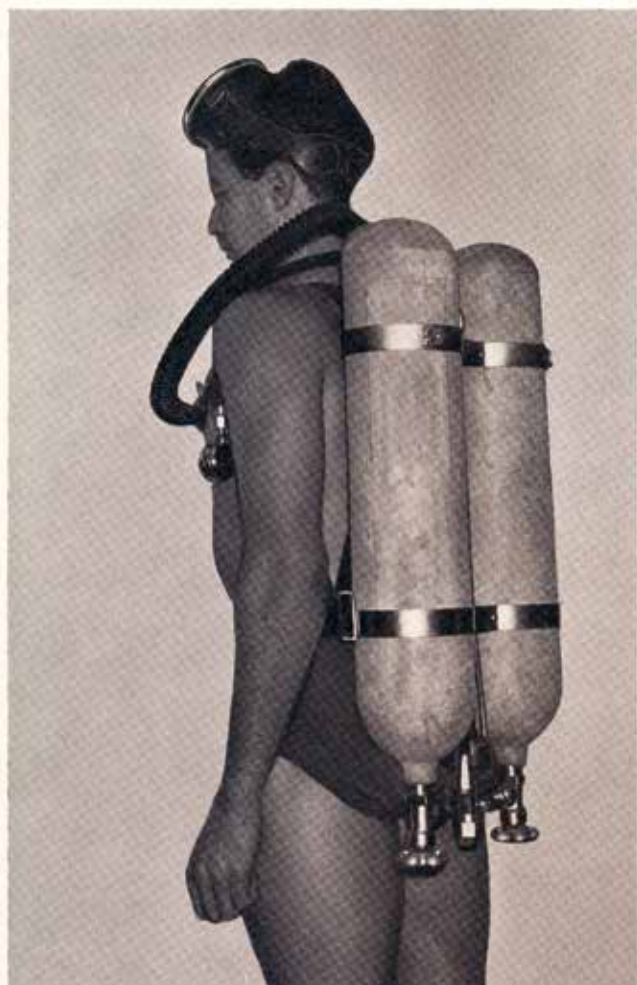
ler kompletterades apparaterna med en slangförsedd manometer som var fixerad till remstället i brösthöjd. De senare modellerna var även förberedda för tillkoppling av en tredje luftflaska, men enligt Åke var det veterligen bara han själv som använde sig av tre flaskor. Anledningen var, berättar han, att han drog betydligt mer luft än sina dykkamrater.

En särskild finess som fanns på några av de tidigaste apparaterna var en rostfri ballasttank som dykaren kunde blåsa luft i för att avväga sig, det vill säga en slags föregångare till dagens avvagningsvästar. Även om idén var god lämnade konstruktionen enligt Åke en del övrigt att önska. Faktum är dock att det skulle dröja ända till slutet av 1950-talet innan den amerikanska marinen utvecklade ett motsvarande system! Inför resan till Balearerna tillverkade Åke även

DYNAMIC

luftautomat

är konstruerad under mång-
årig sportdykning inom Väst-
kustens dykarklubb. Den an-
vändes under den svenska
expeditionen till Röda Havet.
Sju dykare tillbringade var-
dera c:a 200 timmar i under-
vattensläge ned till 60 meters
djup under perfekt funktion.

1 Som standard tillverkas auto-
maten med två st. åttaliters gal-
vaniserade stålbehållare, rym-
mande 2.400 liter luft vid 150
atö, för en någorlunda van-
dykare tillräckligt för c:a 1½
timmas undervattensvistelse på
små djup ned till 10 meter.

2 DYNAMIC LUFTAUTOMAT har
en undervattensvikt så avpas-
sad, att den gör en normalt
vuxen dykare viktlös i vattnet.

3 Anslutning och kopplingar för
en tredje tub levereras som
standard. På 30 sekunder kan
extratuben appliceras och ger
då automaten en kapacitet av
3.600 liter vid 150 atö och fort-
farande med perfekt avpassad
undervattensvikt.

en egen syrgasrebreather. I och med att apparaten inte släppte ifrån sig några bubblor hoppades man kunna komma fiskar och andra djur närmare inpå livet. Förslagan var en rökdykarapparat som Åke studerat hos brandkåren i Borås. Åkes egenhändigt konstruerade apparat bestod av en enliters syrgasflaska, kalkbehållare och andningssäck. Apparaten var så dimensionerad att den med fylld flaska och laddad kalkbehållare räckte till omkring en timmes dykning.

Misslyckad kommersiell lansering

En uppgift i *Dykguiden 96/97* gör gällande att Åke skulle ha tillverkat så mycket som ett 100-tal dykapparater. Det stämmer inte menar Åke, utan det kan på sin höjd ha handlat om ett 20-tal. Någon egentlig serieproduktion var det med andra ord aldrig tal om. Ett mindre antal apparater tillverkades på beställning av medlemmar i Borås Sportdykarklubb och andra dykare i framförallt Göteborgsområdet. ”På den tiden hade man det ju inte så gott ställt, så det var ju bra att någon gång få sålt en apparat och få in lite pengar”, säger Åke. Några dykprofiler som alla började sin dykarbana med en ”Follinare” är Roland Bede, Gert Assarsjö och Olof Sävåsen (Borås Sportdykarklubb), Bo Lindberg (Klubb Hydromani, Göteborg), Erik Persson (Dykargruppen Poseidon, Göteborg), Mats Andersson (Sundsvall) och Stig Insulán (Kungälv).

Curt Lindblad gjorde ett misslyckat försök att genom sin firma Dynaco saluföra Åkes dykapparater under produktnamnet *Dynamic*. Man tog bland annat fram reklambladet som kan ses här intill. Tillsammans besökte de Stig Hjelmquist på STIGA i Tranås för att försöka förmå honom att ta med apparaten i företagets produktkatalog. Intresset därifrån var dock tämligen svalt. ”Vi var förmodligen före vår tid”, sä-

Framsidan av reklambladet från 1955. Författarens samling.

ger Åke. ”Det fanns helt enkelt ingen marknad för dykutrustning”. För Åkes del förblev tillverkningen av dykapparater och kamerafodral därmed en ren hobbyverksamhet, även om den också genererade några kronor i överskott. När klubbkamraten Dennis Österlund ett par år senare frågade om han hade något emot om han gav sig in i dykutrustningsbranschen tillsammans med kollegan Ingvar Elfström hade Åke därför inga synpunkter på detta. Resten är, som man brukar säga, historia.

Även om dykintresset efterhand har ersatts av andra hobbyer och olika byggprojekt fortsatte Åke att dyka på semesterresor långt upp i 75-årsåldern. Belize, Australien och USA är några av de länder han har besökt som dykare. Senaste gången han tog sig vatten över huvudet var för sju eller åtta år sedan. En badgäst hade tappat en nyckelknippa i vattnet vid familjens sommarställe på Tjörn och bad Åke om hjälp. Åke tog på sig sin dykutrustning, som dock är av ett betydligt modernare snitt än den han själv tillverkade på 1950-talet, och hoppade i. ”Jag såg en fördjupning i slammet och körde ner armen till armbågen – och där låg nycklarna”, berättar Åke som, trots att han fyllde 90 tidigare i år, menar att han visst kan tänka sig fler liknande uttryckningar om det skulle behövas!

Fotnot: Åke Follin blev år 2014 invald som hedersmedlem i Svensk Dykerihistorisk Förening.

Källor

Artikeln bygger på intervjuer med Åke Follin gjorda av författaren vid ett flertal tillfällen mellan åren 2013 och 2016.

Arvidsson, J. (red.). *Dykguiden 96/97*. Göteborg.

Att bygga en scuba-apparat 1952. *Signallinan* 26 2010.

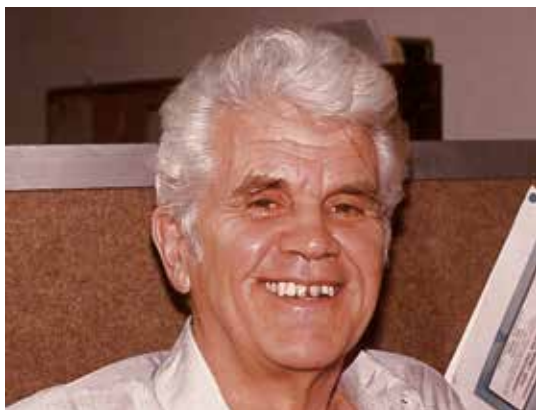
Hvitfeldt, E. 2015. Tekniksnillet som satte fart på sportdykningen. *Bobuslänningen* 15/9 2015.

Nordanfors, G. 1956. *Dyk. Råd och anvisningar i undervattenssimning, undervattensfotografering och undervattensfiske*. Stockholm.

Äventyrssugne Follin ska se Barriärrevet. *Borås Tidning* 8/5 1955.

John Cronin.

Ralph Erickson.

PADI 50 år

TEXT: STAFFAN VON ARBIN

FOTO: PADI

I år firar dykutbildningsorganisationen PADI 50 år. PADI, som står för Professional Association of Diving Instructors, grundades 1966 i Illinois i USA av vännerna John Cronin och Ralph Erickson.

Cronin, som arbetade som försäljare av dykmaterial åt U.S. Divers, och Erickson, som försörjde sig som dykinstruktör och simlärare, var bekymrade över den i deras ögon "oprofessionella" dykindustrin. Detta, i kombination med avsaknaden av uppdaterade läromedel, gjorde det onödigt svårt för människor att börja dyka menade de. Lösningen var att starta en egen dykutbildningsorganisation och att ta fram ett eget modulbaserat kursprogram.

Programmet utarbetades av svenskättade Erickson, som från början var instruktör inom konkurrerande organisationen NAUI. Erickson tog också fram embryot till den välkända PADI-logotypen – en dykare med en fackla i handen och med en jordglob som bakgrund. En rolig anekdot i sammanhanget är att organisationens namn var felstavat på den ursprungliga versionen

– i stället för "Professional" stod det "Profssional". Felet uppdagades först efter två år!

Organisationen växte till en början långsamt, och det var inte förrän i slutet av 1970-talet som det tog fart på allvar. 1982 etablerade man sig i Sverige. Idag är PADI världens största utbildningsorganisation för sportdykare och har representation i mer än 150 länder. Huvudkontoret ligger numera i Kalifornien i USA. Organisationen har över 100 000 professionella medlemmar och mer än 4 500 anslutna dykcentra världen över. Sedan 1967 har man utfärdat mer än 24 miljoner dykcertifikat i hela världen.

Källa

www.padi.com

EFTERLYSNING I: RITNING TILL DYKARHJÄLM

Finns det någon som har ritning nummer 642, "Dykarhjälm", som fanns med i en annons i Hobby-förlagets katalog nummer 7 från 1951? Annonsen fanns också med i katalog nummer 2, 3, 4, 5 och 6. Efter katalog nummer 7 togs den bort för gott. Jag misstänker att Hobby-förlaget fick idén till dykarhjälmerna från *Teknik för Alla*, som publicerade en beskrivning på en dykarhjälm i trä redan 1944 under rubriken "På upptäcktsfärd med dykarhjälm" (se TfA nr 26/1944). Denna annons i Hobby-förlagets katalog var den första inspirationen till mitt senare intresse för verksamhet under vatten. Bifogar en bild ur den aktuella katalogen.

Bengt Grisell

Telefon: 070-728 06 68

E-post: bengt@kth.se

Nr R 642 Dykarhjälm. Ritning till en dykarhjälm, som kan användas för djup till åtta meter. Dykarhjälmerna är synnerligen lättbyggda och kostar högst 15.00 kronor i materialkostnad. Dykarhjälmerna ger Eder möjlighet att utforska vattendjupens hemligheter. Det är en obeskrivlig tjustring att vandra på sjöbotten och studera växt- och djurvärlden. Hjälmen kan även användas i rent praktiskt syfte, när det gäller att hämta upp förlorade föremål. Var med från början i denna fascinerande hobby. Utförlig arbetsbeskrivning medföljer ritningen. Pris pr styck **1.25**

Redaktörens kommentar

Under 1930- och 1940-talet publicerades en rad reportage och gör-det-självinstruktioner kring just denna typ av hemmakonstruerade "öppna" dykarhjälmarna i olika veckotidningar, däribland i *Teknik för Alla*. Vi hoppas kunna återkomma med en artikel om denna "första våg" inom svensk sportdykning i ett kommande nummer av *Signallinan*.

MINNESORD:

Bengt Börjeson

TEXT: ROBERT BÖRJESON

Dykaren, undervattensfotografen och SDHF:s hedersmedlem Bengt Börjeson avled i maj, bara några dagar innan han skulle ha fyllt 87. Bengt verkade i branschen under mer än 50 år och det är få platser i världshaven som han inte besökte under sin levnad. Han föddes och bodde hela sin ungdom i Göteborg, men flyttade senare till Stockholm för att arbeta med film och fotografi och för att vara närmare filmindustrin. Kombinationen filmare och dykare var unik och han blev snabbt uppmärksammasad som föregångare inom dykeriteknik och undervattensfilmning.

Bengt föddes i Göteborg 1929. Fadern hade båtvarv i Göteborg, så teknik och hav låg nära till hands. Som tonåring tog sonen till sig allt och lärde sig snart att själv utveckla och tillverka sin utrustning. År 1943 dykdebuterade han i en egen-tillverkad trähjälm med vikter och en vattenslang för lufttillförseln. Uppe på land stod en kamrat och pumpade luft med en gammal bilpump. När luften tröt insåg dykentusiasten att kamraten höll på att bli trött ...

På 1940-talet var det svårt att få tag på dykapparater och undervattenskameror, så det enda sättet var att tillverka materielen själv. Eftersom Bengt dessutom var elektrotekniker (studier vid Göteborgs tekniska institut) och tillika uppfinnare och fotograf gick det ganska bra. År 1955 for han och några dykkompisar från Västkustens Dykarklubb till Röda havet för att dyka och och fotografera. Det resulterade i filmen *Expedition Röda havet* (1956) som visades på biografier runt om i landet.

”Vi rustade en gammal fiskekutter, och via Nordsjön, Engelska kanalen, Medelhavet och Suezkanalen kom vi till Röda havet”, berättade Bengt ofta. Rödahavsgänget var de första svenskar som filmade hajar, rockor, muränor, mantor och spännande vrak. Filmen blev en succé, och Bengt och hans dykkompisar blev in-

direkt skyldiga till att dykningen i Sverige startade på allvar. Undervattenslandskapet var outforskat och spännande men svårigheterna var stora då det inte fanns riktig utrustning att tillgå.

Film om svampdykare

På vägen tillbaka från Röda havet stannade Bengt till på Medelhavsön Kalymnos och fick idén till vad som kom att bli en unik dokumentärfilm om svampdykning. Följande år följde han under månader med ombord på dykbåtarna och fick tillfälle att dokumentera de extremt farliga dykmetoder som svampdykarna använde. Bengt berättade om hur han lät Kapten Kolias ombord på dykbåten prova att dyka med tuber och regulator. Troligen var han den förste svampdykare som provade modern dykutrustning! Svampdykarna på Kalymnos tilldelade senare Bengt ett minnespris för vad som måste vara en av få existerande filmer om dåtida svampdykeri.

Då regalskeppet Vasa upptäcktes av Anders Franzén i Strömmens mörka vatten fick Bengt uppdraget att dokumentera och filma vraket. Bärningarbetet fordrade inte bara mod och dykskicklighet utan också nya metoder. Klarvattentillsats framför kameran användes ofta då

Bengt, med Follinapparat på ryggen, visar stolt upp sin fångst under Expedition Röda havet 1955. Foto: Västkus- tens Dykarklubb.

sikten var minimal och det mörka vattnet inte tillät dagsljuset att nå ner till vraket. Bengt åtog sig jobbet och de filmsekvenser han tog då visas fortfarande varje dag på Vasamuseet i Stockholm. De torde vara några av världens mest be-tittade filmmetrar. Och även om Bengt Börjeson har kallats ”den dykande kassapparaten” gjordes detta arbete ideellt, liksom annat han önskade stötta. I början på 1960-talet blev han anlitad som undervattensfotograf för serien *Villervalle i Söderhavet*. Serien var på 13 avsnitt och spelades in på Tahiti och Raroia. Under inspelningarna lärde Bengt känna expeditionsläkaren Kit Col-fach, och tillsammans spelade de senare in en tv-serie om Polynesien och Mikronesien kallad *Öar i Söderhavet*. Serien var på sex avsnitt och såldes till ett flertal länder.

Tillverkade egen utrustning

Efter ett flertal uppmärksammade filmprojekt kunde Bengt börja försörja sig som proffsdykare med undervattensfoto och -filmning som specialitet. Han satte upp en egen verkstad och började konstruera den utrustning som ännu inte fanns att tillgå. I mitten på 1960-talet startade Bengt Ingenjörsmåttfirma Undervattensfoto, som var det första företaget i Sverige att tillverka olika typer av professionell undervattensutrustning som videokameror, strålkastare, blixtaggregat och hela system för sökning och dokumentering under vattnet. Undervattensfoto fick bland annat i uppdrag att kontrollera kraftverksturbiner, rörledningar och brofundamenten till Essingeleden i Stockholm.

Bengt var även aktiv inom andra specialområden, däribland dykmedicin. På uppdrag av dr Anders Muren från Karolinska institutet filmade han dykare i tryckammare under extrema tryck. Dessa filmer finns fortfarande arkiverade och det är intressant att se hur försöksobjekten påverkas starkt av kvävenarkos medan Bengts hand på filmkameran är absolut stadig. Under-

vattensarkeologi var ett annat område som intresserade Bengt, och han gjorde ett flertal resor tillsammans med dykkollegan Curt Östman till Grekland för att på uppdrag av arkeologen dr Nikos Nikolitsis filma antika vrak i den grekiska övärlden. Bengt filmade också flera instruktionsfilmer om undervattens teknik för den svenska marinen, bland annat farliga filmsekvenser med minsprängningar och passerande ubåtar i undervattensläge.

Regalskeppet Kronans upptäckare

Företaget Undervattensfoto växte så småningom till sju anställda och flyttade från sina lokaler i Solna till Häggvik i Sollentuna 1982. Under lång tid var företaget ledande i landet, och man samarbetade bland annat med FOA och marinen i utvecklandet av nya sökmetoder. Parallellt startades företaget Marine Survey och det införskaffades ny avancerad utrustning av utländskt ursprung. Därmed fick man tillgång till metall-detektorer, magnetometrar, sonarutrustning, lågljus-tv och andra tekniska system som tillät eftersökning av allt från sjunkna flygplan till historiska vrak. Tillsammans med Anders Franzén, Bengt Grisell och Sten Ahlberg lokaliserade Bengt 1980 regalskeppet Kronan utanför Öland med sidescan sonar och magnetometer.

”Det var en fantastisk dykupplevelse. Vi var de första som såg vraket efter flera hundra år, och där låg kanoner, kistor, tallrikar, möbler – ja, en massa fynd på botten. Det var storslaget”, berättade han. Fyndet av Kronan rankade Bengt som en av de största upplevelserna, och då hade han ändå filmat i Arktis, Atlanten, Röda havet, Karibiska havet och på många andra exotiska ställen. Samarbetet med den berömde producenten Bruno Vailati gav Bengt tillfälle att delta i internationella filmprojekt, och han var ansvarig för undervattenssekvenserna i filmer som *I Sette Mare*, *Continente Inconosido* och *Friendly mon-*

Okänd barndomskamrat iförd Bengts egenhändigt tillverkade dykarhjälm. Foto: Privat.

sters of the sea som bland annat tog honom ända upp till Arktis för att filma simmande isbjörnar.

När Bengt pensionerade sig sålde han sina företag och flyttade tillsammans med sin hustru Gloria till Spanien där han byggde upp företaget Marine Vision. Där deltog han fram till år 2006 i utvecklandet av olika undervattensutrustningar. Marine Vision är ännu aktivt och ägnar sig åt dykeriteknik och utrustning för oceanografiska undersökningar. Bengts sista dykexpedition var år 2002, tillsammans med kompisen Curt Östman. Då var han 73 år gammal och nöjde sig med ett dyk om dagen i de kalla vattnen och starka strömmarna runt Galapagosöarna. Sina sista år tillbringade han i Stockholm tillsammans med sin familj. Närmast sörjande är hustrun Gloria, barnen Robert, Erik och Astrid samt barnbarnen Silvia, Hugo och Max.

Jag vill tacka mamma, Anders Svensson och Curt Östman som hjälpt mig att fylla i luckorna i pappas otroligt händelserika liv som dykare och filmfotograf.

Bengt som dykskötare. Dykaren med filmkameran är Lenart Wahlberg. Foto: Privat.

FOTOGRAFIET: SIR ANSELM SAKARIAS DYKÉN

TEXT: DAG ENANDER, FÖRSVARSMAKTEN

FOTO: JIMMY CROONA, FÖRSVARSMAKTEN

Han har röda badbyxor, är i dåligt skick och hedras alltid av röjdykarna: Sir Anselm Sakarias Dykén – som egentligen är en pipeleksak i gummi från 1950-talet.

När Rolf Hamilton, det svenska röjdykeriets fader skulle åka hem 1953 efter att ha genomgått Underwater Demolition Course i USA (föregångaren till den utbildning som amerikanska Navy SEALs går i dag), tog han med sig en present till sin dotter: en pipande gummigroda kallad Peeper the Frog.

Exakt hur den kom att bli röjdykarnas symbol är inte helt klart, inte heller hur den fick sina namn. En

skröna är att man under en röjdykarfest slumpvis pekade i en kalender och valde två namnsdagar. Klart är i alla fall att Rolf Hamiltons dotter återbördade originalgrodan till Skredsvik för drygt tio år sedan. I dag tillbringar han sina dagar på hedersplats i mässen, i en specialbyggd "pensionärskuvös" fylld med argongas för att inte bli i sämre skick.

Röjdykarna hedrar honom genom att äta Anselmbakelser på hans namnsdag den 21 april, och alla röjdykare har Anselm som smycke runt halsen.

Classic dykträff 2016

TEXT: THOMAS HELMERSSON

FOTO: TOMAS JANGVIK

Den första lördagen i september genomfördes Classic dykträff på Axamo Strand vid Axamo-sjön utanför Jönköping. Det var fjärde året i rad som ett gäng entusiaster från Syd- och Mellan-sverige samlades för att återuppleva efterkrigstidens dykteknik.

I sedvanlig ordning anordnades dykloppis, som i år inrymdes under tak eftersom vädret inte var särskilt tillförlitligt. Dock kunde dykning med antikviteterna genomföras i hyfsat väder. Temat för året var undervattensfoto. Deltagarna hade dykt ner i källare och förråd för att leta reda på sina hemmabyggda undervattenshus till dåtidens analoga kameror. Konstruktionerna

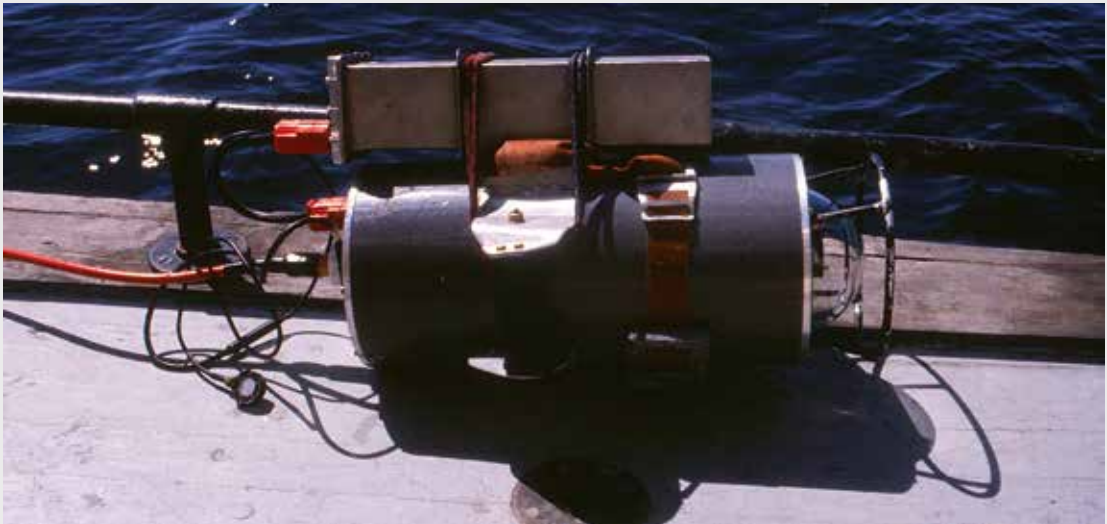
uppvisade stor uppfinningsrikedom – ibland snuddande vid ingenjörskonst. Även yngre generationer lät sig imponeras. Som kontrast visade Scandinavian Photo upp det senaste i amfibiekameror.

Kvällen erbjöd en fantastisk supé som krögaren på Axamo Strand anrättade. Samtidigt berättade författaren och undervattensfotografen Tomas Jangvik till bilder för en intresserad publik. Kvällen avrundades med ett konstaterande av Facebooks betydelse för kontinuerligt informationsutbyte och sammanhållning.

Ett stort tack till Oxygene Jönköping som bidrog till dyksäkerheten!

Några av deltagarna i årets upplaga av Classic dykträff. Dykarna är från vänster Thomas Helmersson, Anders Prim och Staffan von Arbin.

EFTERLYSNING 2: VAR FINNS KAMERAHUSEN?

De kamerahus jag efterlyser är byggda på KTH i Stockholm under tidigt 1980-tal. Det stora gula huset är tillverkat för en professionell trerörs studiokamera, Ikegami HL 79A. Det mindre runda kamerahuset är tillverkat för en Grundig lågljuskamera med en ljuskänslighet på 10^{-5} lux.

Båda husen har använts för flera tv-produktioner som exempelvis *Osaliga skepp*, *Havets skuggor*, *Regalskeppet Kronan* och *Ada Gorthon – neutralt offer*, samt produktioner för tyska NDR, BBC London samt National Geographic Society. Kamerahusen, i synnerhet det gula, har stort teknikhistoriskt värde av skäl

som redogjorts för i annat sammanhang (se *Signal-linan* nr 37).

Kamerahusen ingick i en utställning på Marinmuseum i Karlskrona som lades ned i början på 1990-talet. När museet för några år sedan skulle återlämna dem till mig så gick de inte att återfinna. Jag är tacksam för alla tips om var kamerahusen numera befinner sig eller andra tips om vad som kan ha hänt dem.

Bengt Grisell

Telefon: 070-728 06 68

E-post: bengt@kth.se

Mysteriet med den försvunna andningsregulatorn

TEXT: OLIVER JARVIS & NYLE MONDAY

ÖVERSÄTTNING: KENT FORSÉN

Filosofen Walter Benjamin fällde de berömda orden "historien skrivs av segrarna". Sanningen i detta påstående visar sig inte minst i fråga om historiens tekniska innovationer. Ta till exempel den okände hjälten Nikola Tesla, vars arbete stals av Thomas Edison – eller Daisuke Inoue som aldrig tjänade en krona på sin karaokemaskin. Gång efter annan blir stora uppfinnare överskuggade av företag eller personer som tar åt sig äran av deras arbete. Följande är bara en av alla berättelser från ett bibliotek fullt av drömmar som aldrig gått i uppfyllelse.

Watanabe Riichi av Omuraklanen i Kyushu blev färdig med sin utbildning 1904 vid Tokyo Fisheries Institute, ett universitet för marin vetenskap och teknologi. Han blev snabbt engagerad i fiskeriforskning och grundade Takashima Cultured Pearls Enterprise i Nagasaki. Det var här han tog de första stegen mot utvecklingen av en andningsregulator av masktyp. Till sin hjälp hade han den lokale smeden Ohgushi Kanezo, efter vilken uppfinningen senare fick sitt namn. Målet var att konstruera ett självfungerande dykssystem genom att använda en mask liknande den som de berömda kvinnliga amadykarna använde när de barbröstade dök i japanska vatten för att plocka upp pärlor.

År 1916 började Riichi samarbeta med kapten Kataoka Kyuhachi i avsikt att fortsätta med forskning och utveckling av andningsregulatorn. Det är här Ohgushi Kanezos roll i historien upphör – hans försvinnande är i sig ett stort mysterium. Den första modellen av Ohgushis sinnrika regulator patenterades i Japan 1918 och tillverkades av Tokyo Submarine Industrial Company, ett företag som grundades specifikt för att marknadsföra Ohgushiregulatorn och för att utföra

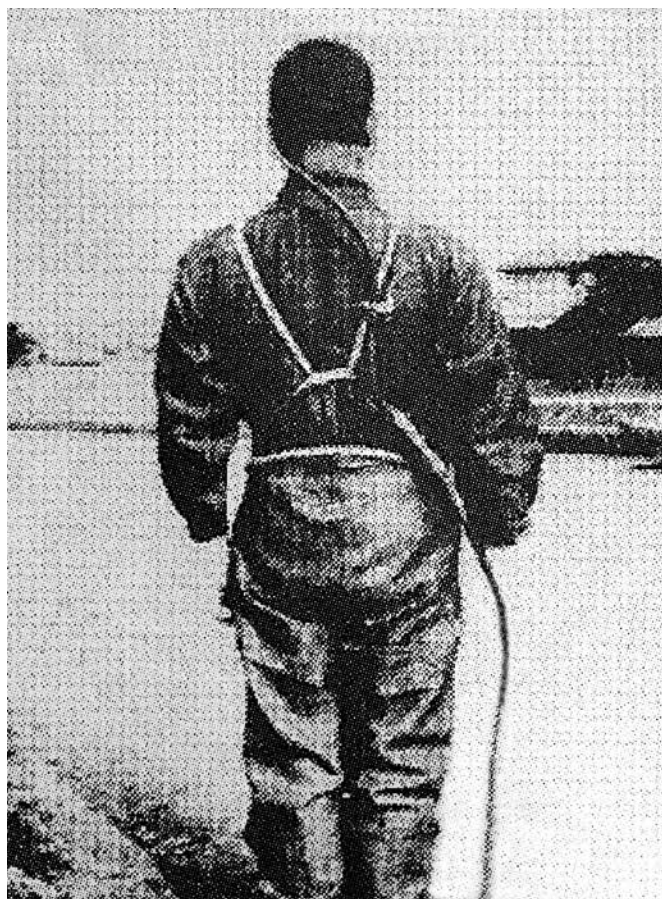
bärgningsuppdrag på havsbotten med hjälp av den revolutionerande nya teknologin.

De riskerade sina liv

Utvecklingen och marknadsföringen av utrustningen tilldrog sig snart intresse från de japanska marinmyndigheterna som bad om en demonstration av den unika konstruktionen. En praktisk förevisning arrangerades i den djupa hamnen i Yokosuka. För att bevisa att utrustningen fungerade måste antingen Watanabe Riichi eller kapten Kataoka riskera sitt liv genom att dyka ner till 60 meters djup. På botten i hamnen var det mörkt, översållat med skräp och bråte och ovanför på ytan gick båtar fram och tillbaka som stora skuggor.

Lyckligtvis blev demonstrationen framgångsrik. Den nya regulatorn vann stort gillande hos de japanska marinmyndigheterna som beslutade att använda den vid alla marina enheter. Tidi-

Dykare iförd Ohgushis dykapparat med bärbart luftföråd respektive luftförsörjning från ytan. Okänd fotograf.

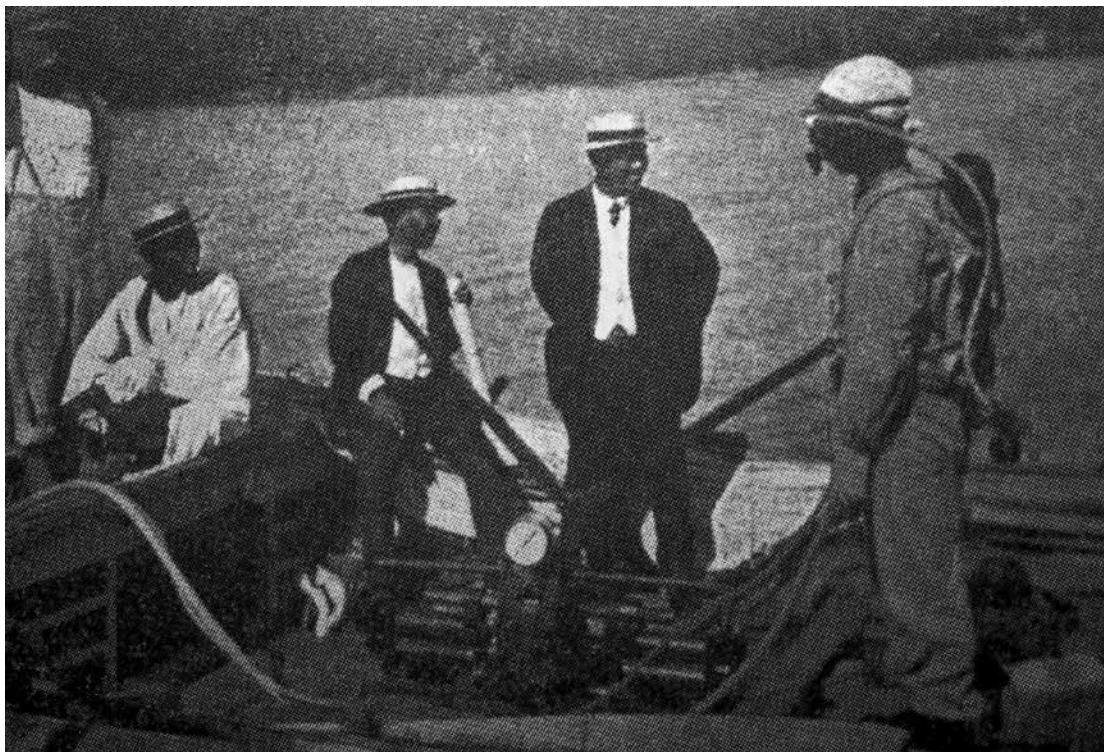
gare samma år hade kapten Kataoka rest till de varma polynesiska vattnen och testat Ohgushi-regulatorn under sex månader. Den hade då visat sig vara en konstruktion som fungerade under en rad olika förhållanden.

Skatter ur djupet

De japanska marinmyndigheterna litade så på Ohgushiutrustningen att man använde den både vid bärgningen av vraket av den norska Calendar utanför Nagasakis hamn och av det brittiska vraket Nile utanför Yamaguchi. Dessa bärgningsprojekt utfördes på svindlande 60 meters djup. I den officiellt tillgängliga annonsbroschyren påstods att man dykt med utrustningen ner till 114 meter. Om detta är sant skulle det vara ett fantastiskt resultat, även i jämförelse med dagens dykutrustningar.

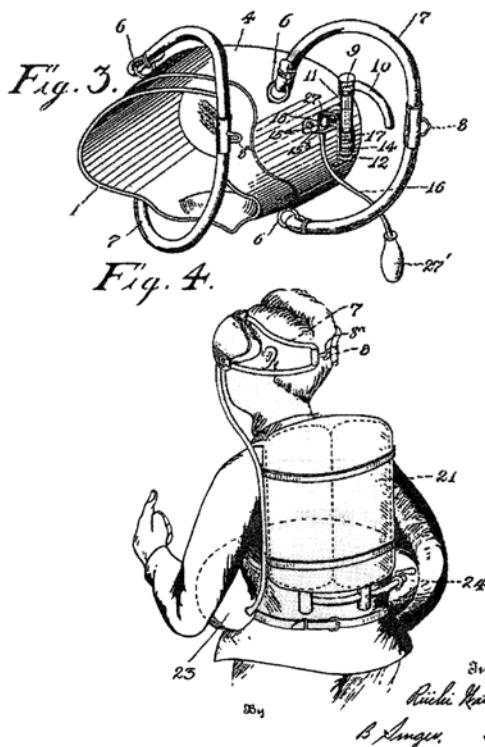
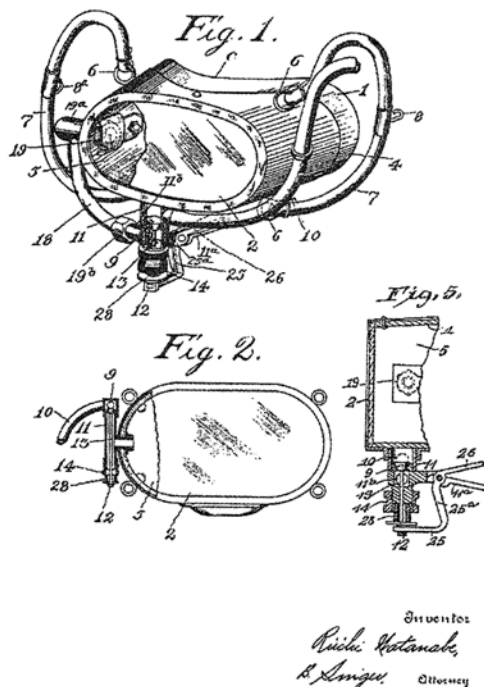
Ohgushiregulatorn användes även vid bärgningen av det berömda vraket av passagerarfartyget Yasaka Maru, som sänktes av en tysk ubåt i Medelhavet utanför Nilens mynning. I fartygets kassaskåp fanns 45 ton guldmynt. Det tog tre månader för tio dykare att hämta upp 99 procent av guldets från 76 meters djup. Ohgushiregulatorn fungerade väl och 1919 registrerades utrustningen hos den brittiska patentmyndigheten och 1920 hos den amerikanska motsvarigheten.

År 1922 seglade kapten Kataoka tillsammans med tre dykare till Torsdagsön, en del av arkipelagen i Torres Strait alldeles norr om Australien, för att testa Ohgushiregulatorn vid djupdykning efter pärlmusslor på 79 meters djup. Testerna var mycket lyckade och övertygade de närvarande pärldykarna om fördelarna med att börja använda Ohgushiregulatorn för att effektivisera sin skörd och öka vinsten. En överenskommelse

En dykare förbereder sig för dykning med Ohgushiutrustningen. Okänd fotograf.

Ritningar av Ohgushiregulatören från den amerikanska patentansökan. Figur 1: frontmonterad ventil. Figur 2: sidmonterad manuell ventil. Figur 3: sidmonterad ventil med blåsa. Figur 4: andningsapparaten's olika komponenter.

träffades mellan pärläykarna i Torres Strait och kapten Kataoka om användning av Ohgushiregulatören i Australien och Asien. Ett kontrakt värt cirka 14 000 Singapore dollar (SGD) tecknades. Det japanska teamet återvände belåtna till Japan med ett förskott på 500 SGD och blickarna inriktade på ett större framtidsperspektiv – Ohgushiregulatören skulle erövra världen.

Hur den fungerade

Ohgushiregulatören bestod av tre huvudkomponenter. Den första var luftförrådet, en eller två högtryckscylinrar med en kapacitet av 1 000 liter vid 150 atmosfärers tryck. Dessa bars på dykarens rygg och anslöts via en justerbar reduceringsventil till den andra komponenten, en flexi-

bel andningssäck som anbringades på framsidan av dykarens bälte. Flexibiliteten hjälpte till att kompensera för det omgivande vattentrycket på samma sätt som membranet i en modern andningsregulator. Den tredje komponenten utgjordes av masken med andningsventilen, vilken var själva kärnan i innovationen. I likhet med dagens dykmasker var Ohgushimasken oval till formen, täckte ögon och näsa och var gjord av gummi med ett glas framför ansiktet som klämdes fast med ett metallband. Den hölls fast med en enkel sele av töjbara gummislangar som fixerades med en krok och ögla på huvudets baksida.

I botten av masken, i nivå med munnen, fanns en tallriksventil som hölls stängd av en gummimuff kring en axel. En pump uppe på ytan eller cylindrarna på ryggen försåg ventilen med luft som leddes genom ett yttre rör till luftintaget på

sidan av masken. Från ventilen ledde två hävstänger in till maskens inre rum, den ena var fixerad medan den andra var svängbar. Dessa hävstänger hölls mellan dykarens tänder. För att få luft måste dykaren bita ihop tänderna och andas in genom näsan. För att andas ut måste dykaren öppna munnen, stänga ventilen och andas ut genom munnen.

Historiens glömska

När allt ser ut att gå uppåt i livet tycks det alltid finnas någon som vill trycka ner en i skorna. I det här fallet var det British Homeland Diving Equipment Manufacturers and Dealers som hade hört talas om framgångarna för Ohgushi-regulatorn och pärldykarkontraktet. De befarade att utrustningen skulle komma att göra japanerna världsledande inom dykindustrin. För att sätta stopp för detta startade man en elak kampanj i syfte att stoppa fullföljandet av kontraktet.

Trycket från det mäktiga företaget blev överväldigande och man tvingades helt enkelt att annullera överenskommelsen. Det fanns inget som Riichi och kapten Kataoka kunde göra. Kontraktet med Ohgushi var borta och under tystnad försvann de båda innovatörerna snart ur offentlighetens ljus. Omkring 20 år senare dök det upp

en dykapparat som var misstänkt lik Ohgushi-masken i västvärlden. Uppfinnaren till denna apparat framställdes som en pionjär inom dykindustrin. Därmed var tre begåvade uppfinnarens ansträngningar ett minne blott.

De tre männen var förpassade till historiens glömska fram till 1972, då kapten W.O. Shelford publicerade en artikel i den brittiska tidskriften *Triton*. I artikeln tillkännagav Shelford sin upptäckt av en regulator kallad Ohgushi, vilken hade utvecklats i Japan långt före de moderna dykapparaterna. Historien om den bortglömda andningsregulatorn var därmed åter framme i ljuset. Än idag saknas dock många fakta och viktiga historiska dokument förefaller ha kommit bort. Många detaljer kring den fantastiska uppfinningen är därför fortfarande ett mysterium.

Artikeln har tidigare varit publicerad i *Asian Diver Magazine* nr 1/2016, tidskriften för Historical Diving Society Asia. Den publiceras i *Signallinan* med benäget tillstånd av tidskriftens redaktör Alice Grainger.

**VILL DU VARA MED OCH STÖTTA SDHF
SÅ ATT VI KAN KÖPA DEN FANTASTISKA
TUNGDYKARUTRUSTNINGEN PÅ BILDEN?**

Sätt in din penninggåva på plusgiro 4400251-7 eller swisha till 1234778940.

Dykning med tungdykarutrustningen på årets skärgårdsmässa. Hjälmerna har kommit på plats. Ole Lundgren får assistans av veteranen Rolf Åhrman.

Årets skärgårdsmässa

TEXT: BIRGITTA FORSÉN

FOTO: KENT FORSÉN

Traditionsenligt hölls Dyktankhuset öppet under årets skärgårdsmässa som ingår i Djurgårdsdagarna i slutet av maj. I år sammanföll detta evenemang med Dykningens dag, varför vår Guldspansor Svenska Sportdykarförbundet (SSDF) fanns på plats rikligt representerat. Ordföranden Henrik Johansson höll ett anförande dagen till ära. Man informerade om förbundets olika aktiviteter, svarade på frågor och bjöd på dykuppvisning av allahanda slag. Såväl "vanlig" luftdykning som mer avancerad dykning föreslades.

Dykning med tung utrustning svarade som vanligt Svensk Dykerihistorisk Förening för.

När alla tunga attiraljer var på plats var det dags att prova på. Åskådarna var många och de följde med stort intresse den intrikata påklädningsproceduren. Det var inte svårt att hitta intresserade dykare. Flera från SSDF prövade denna för dem ovanliga form av dykning med stor förtjusning.

På söndagen var trycket ännu större. En kvinnlig dykare från Tyskland blev helt tagen av möjligheten att få prova på tungdykning. Efter lite googlande kunde vi verifiera att hon var en

Svenska Sportdykarförbundet bjöd på uppvisning av både "vanlig" och mer avancerad dykning.

"Luftpumparveteranerna" Åke Johansson, Hans Bohlin och Hans Forsman ställde upp vid den tunga 100-åringen som förser dykaren med luft.

kvalificerad dykinstruktör, innan hon fick chansen att genom dykarhjälmen ta sig en titt under vattnet utanför Dyktankhuset. Näja – det var väl knappast den vyn som väckte hennes stora fascination, utan snarare själva upplevelsen av denna annorlunda dykning.

Tre dykningar på lördag och hela fem på söndag säger en hel del om det stora intresset för att få prova på denna speciella form av dykning. Detta gör att vi känner ett än större behov av att själva äga utrustningen. Hans Agerstig har som ni vet under många år generöst lånat ut sin excellenta utrustning och nu även erbjudit SDHF att köpa den. Du har väl inte missat chansen att bidra till detta inköp? Vi har redan fått in drygt 20 000 kronor, men det behövs mer för att nå de 70 000 kronor som krävs. Tänk på att inget bidrag är för litet!

Dykarur i SDHF:s samling, utställda i Dyktankhuset. Nyförvärvet till vänster i bild. Ovanför syns ett porträtt av mästerdykaren Carl Brashear.

UR DYKARENS KISTA: CARL BRASHEAR DYKARUR

TEXT & FOTO: HANS ÖRNHAGEN

Svensk Dykerihistorisk Förening mottog nyligen ett väldigt speciellt dykarur av generalagenten som tack för lån av utrustning i samband med den nordiska klock- och smyckemässan Precious i Stockholm den 9–11 september.

Dykaruret i brons lanserades i begränsad upplaga 2016 av schweiziska urtillverkaren ORIS för att hedra minnet av den förste afroamerikanske mästerdykaren Carl Brashear (19/1 1931–25/7 2006). Carl Brashear tog dykarexamen vid U.S. Navy Diving & Salvage School 1954. Under utbildningen utsattes han för mobbning och rashat, och han hittade inte sällan lappar med text som "We're going to drown you today nigger!" and "We don't want any nigger divers" på sin säng.

I samband med en olycka vid bärgningen av atombomben vid Palomares 1966 förlorade Bras-

hear ena benet under knät, men kunde fortsätta som dykare med amputerat ben. År 1970 utnämndes Brashear, som förste afroamerikan, till mästerdykare. Han fortsatte sedan under ytterligare tio år innan han gick i pension 1980. Carl Brashears liv låg till grund för spelfilmen *Men of Honor* från år 2000.

Källa

www.internationallegendsofdiving.com/Featured-Legends/brashear-carl_bio.htm

Dykare med rätt att bärga

TEXT & FOTO: EVA ANDRÉN, VÄSTERVIKS MUSEUM

Dykerikompanierna bedrev en monopolskyddad verksamhet som stod under statlig kontroll. Man hade rättigheter att bärga skeppsbrutet gods längs Sveriges kuster. Kompanierna bemannades med bland annat kommissarier och uppsyningsmän som skulle sörja för att ingen för egen vinning stal eller plundrade från vraken. Det var en hård intern kontroll med höga straff.

År 1692 erhöles det första längre kungliga privilegiet att bedriva bärgning av skeppsbrutet gods av Södra Dykeri- och bärgningskompaniet längs kusterna av Skåne, Halland, Göteborg och Bohuslän. År 1729 erhöles Norra Dykeri- och bärgningskompaniet samma privilegier längs

Östersjökusten. Norra kompaniet var verksamt fram till år 1799 och det södra fram till år 1802, då det blev bestämt att hela riket skulle ha ett enda dykeri- och bärgningskompani. Detta var i drift fram till år 1831 då det beslutades att näringen skulle släppas fri.

I Västerviks museums samlingar finns två knappa sju centimeter stora mässingsplaketter som tillhört dykerikompaniet. Dessa fungerade som intyg på att man hade rätt att bärga och skulle finnas väl synliga under arbetet för att utmärka kompaniets rättigheter. På plaketterna finns präglade bilder av skepp och roddbåtar lastade med nybärgat gods.

FÖRENINGSSIDAN

KALENDARIET

25–26/2 Städdagar i Dyktankhuset.

17/3 Årsmöte i Dyktankhuset kl. 18.00 (se separat kallelse).

18–19/3 DykMässan, Stockholm. SDHF är representerad.

27–28/5 Skärgårdsmässan. Öppethållande av Dyktankhuset och uppvisning av tungdykning.

KLUBBSÄKERHETSOMBUDSUTBILDNING I DYKTANKHUSET

Guldspansorn Svenska Sportdykarförbundet utnyttjade sin sponsorrättighet att använda Dyktankhuset för sin egen verksamhet och förlade vårens klubb-säkerhetsombudsutbildning till huset. Utbildningen ägde rum lördagen den 2 april.

På bilden ses längst till höger Peter Kempfi, förbundets nye utbildningsstrateg, och i trappan syns Håkan Karlsson, förbundssäkerhetsombud. Övriga föreläsare på kursen var Rolf Bergström,

sjöpolisen i Stockholm, och förbundsläkaren Hans Örnhammar.

Det är vår förhoppning att även andra Silver- och Guldspansorer skall utnyttja Dyktankhuset för denna typ av aktiviteter. Lektioner sittande vid bord kan genomföras med 15–18 elever. Biosittning klarar 20–25 personer.

Text & foto: Hans Örnhammar

SVENSK DYKERIHISTORISK FÖRENING

KONTAKTUPPGIFTER

Besöksadress

Djurgårdsvägen 36 B
115 21 Stockholm

E-post

info@sdhf.se

Organisationsnummer

802422-8457

Bli medlem

Medlemsavgift 250 kr inbetalas via
plusgiro eller Swish
Ange namn, adress samt e-post

Plusgiro

4400251-7

Swish

Medlemsavgift 1236359491

Gåva 1234778940

Inköp 1234700613

Facebook

www.facebook.com/SvenskDHF/

Hemsida

www.sdhf.se

T.f. webbredaktör

Berndt Lennholm
berndt.lennholm@gmail.com

STYRELSE

Ordförande

Birgitta Forsén
Fredsgatan 7, 431 67 Mölndal
0707 40 50 23
birgitta.forsen@gmail.com

Klubbmästare

Lars Gustafsson
Ejdervägen 31, 141 72 Segeltorp
070 255 82 98
lars.gustafsson@interspiro.com

Suppleant

Hans Örnhagen
Havrestigen 15, 137 55 Tungelsta
0732 50 39 35
hans@ornhagen.se

Vice ordförande

Hans Bohlin
Sörgårdsvägen 17, 755 92 Uppsala
0736 14 84 10
gosub70@gmail.com

Ledamot

Kent Forsén
Fredsgatan 7, 431 67 Mölndal
0703 60 21 04
kent.forsen.mma@telia.com

Suppleant

Hans Forsman
Hasselbacken 38, 194 38 Upplands Väsby
hans.forsman1@icloud.com

Sekreterare

Bert Westenberg
Box 174, 439 21 Onsala
0702 37 96 52
bert.westenberg@bredband.net

Ledamot

Berndt Lennholm
Saturnusvägen 13, 854 68 Sundsvall
0763 24 25 35
berndt.lennholm@gmail.com

Adjungerad

Tomas Jangvik
Taggsvampsvägen 193, 141 60 Huddinge
0706 55 50 50
tomas.jangvik@gmail.com

Kassör

Åke Johansson
Essingestråket 21, 112 66 Stockholm
08 13 35 70
ake.johansson@electro.se

Adjungerad

Staffan von Arbin
Skredsviks Bua 432, 451 97 Uddevalla
0706 23 32 37
staffan.arbin@gmail.com

HEDERSMEDLEMMAR

Bertil Jung 1997 †2014
Bo Cassel 1998 †2004
Anders Muren 1999 †2001
Ingvar Elfström 2000 †1998

Bengt Börjeson 2001 †2016
Claes Lindemark 2005 †2013
Ove Dahlstedt 2006 †2015
Dennis Österlund 2008 †2007

Uno Jakobsson 2012 †2006
Åke Follin 2014
Hans Örnhagen 2014
Ulf Holm 2016

Retur till:

Svensk Dykerihistorisk Förening
c/o Åke Johansson
Essingestråket 21
112 66 Stockholm

SPONSORER

Vill ditt företag vara med och sponsra Svensk Dykerihistorisk Förening och Dyktankhuset? Det finns två nivåer av sponsorskap: Silver och Guld.

Silversponsorskap kostar 2 500 kr/år och berättigar till en presentation i medlemstidningen *Signalinan*, företagslogon tryckt i färg två gånger/år i tidningen, inbjudan till aktiviteter i föreningens regi samt

företagslogo och länk på SDHF:s hemsida. Dessutom öppnas och förevisas Dyktankhuset kostnadsfritt tre gånger per år. Vid dessa tillfällen bjuds besökarna på kaffe, te och vatten.

Guldsporsorskap kostar 5 000 kr/år och berättigar till allt ovanstående men ger sponsorn tillträde till Dyktankhuset hela fem gånger under ett år.

Betalningsanvisningar finner du på sidan 31.

GULDSPONSORER

Aleris Flyg- och Dykmedicinskt Centrum
Ansell Protective Solutions
GDA Sverige

Ingenjörsmfirma Curt Nyberg AB
Interspiro AB
NDE Sweden AB

Poseidon Diving Systems
Svenska Sportdykarförbundet
SVENTAB

SILVERSPONSORER

AirMedic.se
Dan Berg
Fartygsmagasinet i Stockholm AB

HydroCosmos
SI Property & Design AB

Svensk Sjöentreprenad Malmö AB
YRGO Yrkesdykarskolan Göteborg

